ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

PHẠM THANH HÀ

THIẾT KẾ VÀ SỬ DỤNG CÂU HỎI KIỂM TRA ĐÁNH GIÁ KẾT QUẢ HỌC TẬP CỦA HỌC SINH TRONG DẠY HỌC CHƯƠNG "CẢM ỨNG" (SH 11 - THPT)

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC GIÁO DỤC

Thái Nguyên, năm 2014

Số hóa bởi Trung tâm Học liệu http://www.lrc-tnu.edu.vn/

ĐẠI HỌC THÁI NGUYÊN
TRƯỜNG ĐẠI HỌC SƯ PHẠM

PHẠM THANH HÀ

THIẾT KẾ VÀ SỬ DỤNG CÂU HỎI KIỂM TRA ĐÁNH GIÁ KẾT QUẢ HỌC TẬP CỦA HỌC SINH TRONG DẠY HỌC CHƯƠNG "CẢM ỨNG" (SH 11 - THPT)

LUẬN VĂN THẠC SĨ KHOA HỌC GIÁO DỤC

Chuyên ngành: Lý luận và phương pháp dạy học Sinh học
Mã số: 60.14.01.11

Người hướng dẫn khoa học: PGS.TS Nguyễn Văn Hồng

Thái Nguyên, năm 2014

Số hóa bởi Trung tâm Học liệu http://www.lrc-tnu.edu.vn/

LỜI CAM ĐOAN

Tôi xin cam đoan đây là công trình nghiên cứu của riêng tôi. Các số liệu, kết quả nêu trong luận văn là khách quan, trung thực và chưa từng được ai công bố trong bất kì công trình nào khác.

Tác giả luận văn

Phạm Thanh Hà

XÁC NHẬN CỦA TRƯỞNG KHOA CHUYÊN MÔN	**XÁC NHẬN CỦA GIÁO VIÊN HƯỚNG DẪN**
	PGS.TS Nguyễn Văn Hồng

Số hóa bởi Trung tâm Học liệu http://www.lrc-tnu.edu.vn/

LỜI CẢM ƠN

Tôi xin bày tỏ lòng biết ơn sâu sắc tới thầy hướng dẫn – PGS.TS Nguyễn Văn Hồng đã tận tình hướng dẫn, giúp đỡ tôi để hoàn thành luận văn này.

Tôi cũng xin bày tỏ lòng biết ơn tới Ban Giám hiệu trường Đại học Sư phạm- Đại học Thái Nguyên , Ban chủ nhiệm khoa Sinh, khoa Sau Đại học, các thầy cô giáo bộ môn Sinh đã động viên , chỉ dẫn , đóng góp ý kiến và tạo điều kiện thuận lợi trong suốt thời gian tác giả học tập và làm luận văn tại trường.

Tôi cũng xin cảm ơn Ban Giám hiệu các trường THPT Bế Văn Đàn, THPT Thị Xã, THPT Dân tộc Nội trú Tỉnh, THPT Hòa An, THPT Trùng Khánh(huyện Trùng Khánh) tỉnh Cao Bằng cùng các thầy cô giáo đã giúp đỡ tạo điều kiện để tôi thực nghiệm thành công.

Cảm ơn gia đình, bạn bè đã quan tâm, giúp đỡ tôi trong quá trình thực hiện đề tài.

Tác giả luận văn

Phạm Thanh Hà

Số hóa bởi Trung tâm Học liệu http://www.lrc-tnu.edu.vn/

MỤC LỤC

Trang

Trang bìa phụ

Lời cam đoan i

Lời cảm ơn ii

Mục lục iii

Danh mục các chữ viết tắt iv

MỞ ĐẦU 1

Chương 1: CƠ SỞ LÝ LUẬN VÀ THỰC TIỄN 6

1.1. Những vấn đề chung về câu hỏi 6

1.1.1. Khái niệm về câu hỏi 6

1.1.2. Phân loại câu hỏi 9

1.2. Khái niệm về kiểm tra và đánh giá 15

1.2.1. Khái niệm về kiểm tra 15

1.2.2. Khái niệm về đánh giá 16

1.2.3. Quan hệ của đánh giá kết quả học tập với quá trình dạy – học 18

1.2.4. Hệ thống các hình thức kiểm tra 20

Chương 2: THIẾT KẾ VÀ SỬ DỤNG HỆ THỐNG CÂU HỎI KIỂM TRA ĐÁNH GIÁ KẾT QUẢ HỌC TẬP CỦA HỌC SINH TRONG DẠY HỌC CHƯƠNG "CẢM ỨNG" (SH 11-THPT) 25

2.1. Phân tích cấu trúc, nội dung chương "Cảm ứng" (SH11- THPT) ... 25

2.2. Nguyên tắc thiết kế câu hỏi kiểm tra đánh giá kết quả học tập của học sinh trong dạy học chương "Cảm ứng" (SH 11- THPT) 26

2.3. Quy trình thiết kế câu hỏi 30

2.4. Thiết kế câu hỏi hiệu quả kiểm tra, đánh giá kết quả học tập của học sinh trong dạy học chương "Cảm ứng" (SH 11- THPT) 30

2.5. Hệ thống câu hỏi kiểm tra, đánh giá kết quả học tập của học sinh trong dạy học chương "Cảm ứng" (SH 11- THPT) 35

Chương 3: THỰC NGHIỆM SƯ PHẠM 50
3.1. Mục đích thực nghiệm 50
3.2. Địa điểm thực nghiệm 50
3.3. Đối tượng và Nội dung thực nghiệm sư phạm 50
3.4. Phương pháp tiến hành 51
3.5. Phân tích kết quả 52
3.5.1. Đánh giá mức độ đa dạng về mức độ nhận thức của bộ câu hỏi do chúng tôi thiết kế đã được sử dụng trong điều kiện dạy học thực tế ở một số trường THPT tỉnh Cao Bằng 52
3.5.2. Đánh giá mức độ phù hợp với các đối tượng HS có năng lực nhận thức khác nhau của bộ câu hỏi do chúng tôi thiết kế đã được sử dụng trong điều kiện dạy học thực tế ở một số trường THPT tỉnh Cao Bằng 53
3.5.3. Đánh giá mức độ sử dụng của bộ câu hỏi do chúng tôi thiết kế đã được sử dụng trong dạy học ở một số trường THPT tỉnh Cao Bằng (theo mục đích lí luận dạy học) 54
3.5.4. Đánh giá tác dụng của bộ câu hỏi do chúng tôi thiết kế đã được sử dụng trong điều kiện dạy học thực tế một số trường THPT tỉnh Cao Bằng đến sự phát triển tư duy bậc cao của HS 54
3.5.5. Đánh giá mức độ đa dạng về hình thức của bộ câu hỏi do chúng tôi thiết kế đã được sử dụng trong điều kiện dạy học thực tế ở một số trường THPT tỉnh Cao Bằng 55
3.5.6. Đánh giá mức độ đa dạng về nhận thức của bộ câu hỏi do chúng tôi thiết kế đã được sử dụng trong điều kiện dạy học thực tế ở một số trường THPT tỉnh Cao Bằng 55
3.5.7. Đánh giá mức độ vừa sức của bộ câu hỏi do chúng tôi thiết kế đã được sử dụng trong điều kiện dạy học thực tế ở một số trường THPT tỉnh Cao Bằng 56

3.5.8. Đánh giá mức độ đa dạng về hình thức của bộ câu hỏi do chúng tôi thiết kế đã được sử dụng trong điều kiện dạy học thực tế ở một số trường THPT tỉnh Cao Bằng 56
KẾT LUẬN VÀ ĐỀ NGHỊ 57
TÀI LIỆU THAM KHẢO 58
PHỤ LỤC

CÁC TỪ VIẾT TẮT TRONG LUẬN VĂN

Chữ viết tắt	Đọc là
CH, SH	Câu hỏi, Sinh học
PPDH	Phương pháp dạy học
GV, HS	Giáo viên, học sinh
THPT	Trung học phổ thông
KT ĐG, TN	Kiểm tra đánh giá, trắc nghiệm
GD& ĐT	Giáo dục và đào tạo
TNKQ	Trắc nghiệm khách quan
TNTL	Trắc nghiệm tự luận

MỞ ĐẦU

1. Lý do chọn đề tài

1.1. Đến nay, đã gần ba thập kỉ, kể từ Đại hội Đảng lần thứ VI – Đại hội về đổi mới (12/1986), cùng với sự đòi hỏi đào tạo con người đáp ứng sự nghiệp công nghiệp hóa và hiện đại hóa đất nước và đứng trước nguy cơ tụt hậu về cạnh tranh trí tuệ, yêu cầu hòa nhập quốc tế đòi hỏi sự cần thiết phải đổi mới cơ bản và toàn diện trong GD&ĐT: Từ việc đổi mới chương trình, nội dung cho đến việc đổi mới hình thức và phương pháp dạy - học… Trong đó, đổi mới kiểm tra đánh giá là một vấn đề hết sức được quan tâm [3].

1.2. Hoạt động dạy và học sẽ đạt kết quả cao nhất khi có sự hợp tác và tương tác giữa người dạy và người học nhằm thực hiện được mục tiêu của bài học. Vậy, làm thế nào để luôn có được sự tương tác hiệu quả giữa người dạy và học sinh trong quá trình dạy học ? Để thực hiện được điều đó, trước tiên chúng ta phải có những phương tiện 'giao tiếp' hiệu quả. Một trong những phương tiện giao tiếp hiệu quả trong lớp học đó là việc thiết kế CH (đặt câu hỏi) và sử dụng CH.

Đặt CH trong dạy học đặc biệt quan trọng trong giao tiếp nói chung và trong các tiết học nói riêng, trong đó có các tiết học về sinh học. Bởi vì, sinh học là khoa học thực nghiệm, nghiên cứu cấu trúc sống, các hiện tượng sống (các cơ chế, các quá trình sống), các quy luật của vật chất sống và những ứng dụng của nó trong đời sống và sản xuất. Chính vì vậy, cần phải có sự tư duy, tưởng tượng và sự sáng tạo của người dạy và người học.

Gần đây, các đề tài nghiên cứu về lĩnh vực đặt CH trong dạy học ở Việt Nam cũng được nghiên cứu sâu rộng. Các nhà nghiên cứu giáo dục thuộc chương trình "Dạy học cho tương lai" của Intel đã hết sức nhấn mạnh vai trò của đặt CH: "Đặt câu hỏi là trọng tâm của phương pháp dạy học tích cực. Điều quan trọng là phải lựa chọn được loại câu hỏi thích hợp để kích thích tư duy của học sinh và thu hút các em vào các cuộc thảo luận hiệu quả". Kĩ thuật đặt CH đã được coi như là nghệ thuật đặt CH, là một trong những kỹ năng cơ bản của GV trong quá trình dạy học.

Trên thế giới, người có công và nghiên cứu sâu đến vấn đề "Câu hỏi hiệu quả cao trong dạy học" là Ivan Hannel [9]. Ivan Hannel là tác giả của cuốn sách "Phương pháp đặt câu hỏi hiệu quả trong dạy học". Ông đã đưa ra một lý thuyết gần như hoàn chỉnh về cách đặt CH hiệu quả cao trong dạy học. Ông khẳng định " Đặt câu hỏi hiệu quả cao là cách thức giúp học sinh tham gia tích cực vào các hoạt động học tập"[9]. Ông đưa ra đầy đủ các tác dụng, các quy tắc và các bước đặt CH hiệu quả trong dạy học.

Ý tưởng của Ivan Hannel đã được sử dụng khá rộng rãi và hiệu quả ở nhiều nước trên thế giới. Ý tưởng này cũng đã bắt đầu được nghiên cứu ở Việt Nam trong thời gian gần đây. Tuy nhiên, ý tưởng này chưa có những ứng dụng cụ thể, rõ nét trong quá trình dạy học.

1.3. Sinh học 11 - THPT hiện hành ở nước ta bao gồm bốn nội dung chính là: Chuyển hóa vật chất và năng lượng, cảm ứng, sinh trưởng và phát triển, sinh sản. Đây là bốn đặc tính sống thể hiện ở cấp độ cơ thể. Có thể nói, kiến thức sinh học 11- THPT là kiến thức hết sức quan trọng giúp học sinh nhận biết rõ các dấu hiệu, các biểu hiện sống của sinh vật ở cấp độ cơ thể và giải thích được nhiều vấn đề liên quan đến hoạt động sinh lý, bảo vệ sức khỏe của con người cũng như hiểu biết bản chất các hoạt động sinh lý của cơ thể động vật và thực vật trong tự nhiên, là cơ sở để xây dựng các biện pháp giữ gìn và bảo vệ môi trường, bảo vệ sức khỏe,v.v. Tuy nhiên, một loạt CH đã và đang đặt ra cho cả GV và HS trong nhà trường là: Làm thế nào để HS có thể chủ động lĩnh hội được các kiến thức, kĩ năng và hình thành được những phẩm chất đạo đức tốt đẹp đó? Bằng cách nào để có thể đánh giá được HS đã thực hiện được điều đó? Làm thế nào để kiểm tra và đánh giá mức độ kiến thức, kĩ năng và thái độ đạt được ở người học? Phương án khắc phục những hạn chế trong kiểm tra và đánh giá kết quả học tập của HS như thế nào?... Đây là những vấn đề hết sức quan trọng và cần phải có phương pháp và biện pháp hữu hiệu để thực hiện trong quá trình dạy học và CH là một trong số những biện pháp đó.

Việc sử dụng CH trong dạy học là biện pháp hết sức quan trọng để phát triển tư duy, phát huy tính tích cực chủ động và sáng tạo của HS, giúp họ chủ